

соціальна солідарність тощо), однак потреба у довірі, безумовно, існує (виходячи з рольової диференціації і рольових конфліктів) і гостро постає у суспільстві. Таким чином, криза довіри характеризується двома моментами: 1) проблема збереження духовної близькості як механізму становлення довіри через швидкі зміни і глобальний розподіл праці; 2) інституалізація довіри як складової сучасних принципів генералізованого обміну ускладнює розходження між інституалізованими і «первородними» формами безумовності, де остання належить приватній сфері [2, с. 190].

Для ефективного функціонування інститутів демократії і капіталізму у сучасному суспільстві потрібні культурні навички соціального середовища, тобто культура відіграє важливу роль у соціумі, якому можна довіряти. «Закон, договір, економічна цілісність є необхідними, але не достатнім базисом стабільності і благополуччя в постіндустріальний вік – вони повинні опиратися на такі речі, як взаємодія, моральні обов'язки, відповідальність перед суспільством і довіра, які, в свою чергу, живуть традицією, а не раціональним розрахунком» [3, с. 29].

Список використаних джерел:

1. Горностай П.П. Личность и роль: Ролевой поход в социальной психологии личности / П.П. Горостай. – К.: Интерпресс ЛТД, 2007. – 312 с.
2. Селигмен А. Проблема доверия / А. Селигмен. – М.: Идея-Пресс, 2002. – 296 с.
3. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию / Ф. Фукуяма– М.: ООО Издательство АСТ ЗАО НПП Ермак, 2004. – 730 с.

Лютак О.З.

*кандидат психологічних наук, доцент,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ НАДАННЯ ПЕРШОЇ ДОПОМОГИ ВИМУШЕНИМ ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМ

Вимушені переселенці з Донецької та Луганської областей на даний час розкидані по всій території України. Це люди, які втратили майно, домівки, роботу, в багатьох випадках пережили насильство, втрату рідних і близьких людей, змушені покинути

місця постійного проживання через страх за власне життя, життя дітей, через неможливість повернутись у зруйновані будинки тощо. Перша психологічна допомога полягає у наданні підтримки та консультування. Психологічне консультування вимушених переселенців вимагає нових форм і підходів.

Відомо, що переселенці на новому місці відчують «стрес акультурації», основними проявами якого є дезінтеграція й внутрішньоособистісна криза. У новій соціальній ситуації людина розгублюється, оскільки втрачає попередні культурні норми, схеми владних та економічних відносин, соціальний порядок.

На індивідуальному рівні у переселенців частіше проявляється тривожність, посттравматичний стресовий розлад, ворожість, агресія і депресія. На груповому рівні ці симптоми посилюються, оскільки «стрес акультурації» накладається, як правило, на попередній травматичний досвід мігрантів.

Ліфтон Р.Дж. у своїй «психоформаційній» теорії травматичних розладів доводить, що травма викликає психічну трансформацію, яка може протікати як у напрямку розладу психічних функцій, так і в напрямку розвитку глибинних здібностей до особистісного розвитку [1].

Особистісний розвиток неможливий без набору соціальних навичок. Brislin R.W. [2, р. 62] і Hummer S. [3, р. 277] підкреслюють значущість наступних навичок, потрібних вимушеним переселенцям.

1. Комунікативні навички як здатність висловити позитивне ставлення, повагу до іншої людини, відповідати, не засуджуючи, управляти інтеракцією, приймати рішення в невизначеній ситуації, бути гнучким, висловлювати емпатію тощо. Ці навички ефективною комунікації по-різному виражаються в різних культурах.

2. Лінгвістичні навички як добре володіння мовою тієї місцевості, в яку потрапляєш.

3. Навичка «використання всіх можливостей», який полягає в умінні застосувати свої знання, професіоналізм, здібності в новій соціокультурній ситуації.

4. Навичка досягати поставленої мети навіть в умовах невизначеності та непередбачуваності.

5. Використання особистісного потенціалу як активізація рис, що сприяють ефективній діяльності в новій соціокультурній ситуації.

Порівнюючи дані різних дослідників, Т.Г. Стефаненко вивела узагальнений образ мігранта, який може ефективно пристосуватися до вимог зміненого середовища життєдіяльності. Це професійно компетентний комунікабельний індивід екстравертованого типу, що має високу самооцінку; в системі цінностей якого значне місце займають загальнолюдські цінності; відкритий для різних поглядів; небайдужий до оточуючих; при врегулюванні конфліктів схильний до співпраці. У той же час автор підкреслює, що немає якогось універсального набору якостей, які підходять для життя в будь-якій культурі [4].

Психологічна підтримка вимушених переселенців полягає також у формуванні позитивного образу місцевого населення, виробленні адаптаційних навичок, зменшенні соціальної ізоляції. З одного боку, взаємодія в їх середовищі полегшує переживання «культурного шоку»; з іншого – сприяє відсутності всебічних контактів з місцевим населенням, конфліктності, призводить до так званого «ефекту гетто», поширенню споживацьких настроїв.

У роботі з вимушеними переселенцями доцільно використовувати як індивідуальні, так і групові форми роботи. В індивідуальній роботі важливе значення має підтримуюча терапія з урахуванням особистісних характеристик клієнта, його колишнього соціального статусу, актуальною життєвої позиції, планів на майбутнє.

Г. Солдатова вказує на цілий ряд стратегій, які використовують вимушені мігранти в процесі освоєння негативного життєвого досвіду: «життя одним днем», стримування неприємних думок, почуття гумору, корекція очікувань і надій (вони повинні бути адекватними). Є й інші, негативні стратегії: алкоголізація, вживання наркотиків, втеча у хворобу. Для вимушених переселенців характерні також ряд комплексів, а саме: «транзитний», «споживацький», «агресивний». «Транзитний комплекс» пов'язаний зі ставленням до нової ситуації як до тимчасового явища, що призводить до небажання вивчати місцеві звичаї і традиції, мову, до пасивності і байдужості. «Споживацький комплекс» виробляється під впливом заниженої самооцінки, оцінки себе як особистості, нездатною освоїти нову ситуацію, проявляється в постійному очікуванні підтримки і допомоги. «Агресивний комплекс» проявляється у неконтрольованій поведінці, звинуваченні оточуючих, спалахах гніву, презирства тощо [5, с. 290-294]. Такі реакції перетворюють життєву ситуацію в ще більш фруструючу.

Тому психологу слід орієнтуватися на зрілі адекватні способи захисту у клієнта, допомогти йому виробити адаптивні стратегії поведінки і не використовувати руйнівні, деструктивні.

Серед групових форм роботи позитивний ефект мають групи зустрічей, тренінги асертивності. Розвиток навичок самодопомоги є ефективним з використанням методів позитивної психотерапії і з урахуванням культурного контексту.

Таким чином, головною умовою роботи психолога з вимушеними переселенцями є надання своєчасної психологічної підтримки. Звичайно, підходити до надання психологічної допомоги потрібно комплексно, виробляючи державні програми, але рішення проблем на індивідуальному і груповому рівні можливо із застосуванням індивідуального підходу з урахуванням культурного контексту.

Список використаних джерел:

1. Lifton R.J. Understanding the traumatized self Imagery, symbolization, and transformation // Wilson J.P., Nazel & Kahana B., (Eds.) Human adaptation to extreme stress. N.Y. & L.: Plenum Press, 1988. – P. 7-31.
2. Brislin R.W. Cross-cultural encounters. Fase – to – fase interaction. – New York. – 1981.
3. Hummer S. Intercultural communicative competence // Handbook of intercultural and international communication. – New York. – 1989.
4. Стефаненко Т.Г. Этнопсихология. – Российское психологическое общество, 1998. – Часть 3. – С. 93.
5. Психологическая помощь мигрантам: травма, смена культуры, кризис идентичности / Под ред. Г.В. Солдатовой. – М.: Смысл, 2002.

Скворцова С.Р.

студентка,

Науковий керівник: Кутепова-Бредун В.Ю.

старший викладач,

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК САМООЦІНКИ СТУДЕНТІВ З ЇХ ПРОФЕСІЙНОЮ СПРЯМОВАНІСТЮ

Важливим фактором, що визначає життя та діяльність людини є її самооцінка. Поняття самооцінки формувалось впродовж довгого часу, уточнювалось та змінювалось. Дослідженням та вивченням